

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านในเชิงมานุษยวิทยา โดยเน้นการปรับตัวของเพลงโคราช ซึ่งเป็นเพลงพื้นบ้านของจังหวัดนครราชสีมา โดยพิจารณาความสัมพันธ์ของเพลงกับสภาพสังคมที่แวดล้อม และชี้ให้เห็นว่าเมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปจะเกิดการปรับตัวเพื่อให้อรรถคล้องกับการเปลี่ยนแปลงนั้น

เพลงโคราชเป็นเพลงที่เล่นในงานบุญของชาวบ้าน ที่เกี่ยวข้องกับพิธีผ่านภาวะของชีวิต ได้แก่ งานบวช งานศพ งานถอนจุก งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานทอดกฐิน งานทอดผ้าป่า เป็นต้น การแสดงเหล่านี้ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในชนบท ต่อมาเมื่อได้มีการสร้างอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีขึ้นในปี พ.ศ. 2477 เพลงโคราชได้ถูกนำมาเป็นเพลงที่ร้องแก้มบนท้าวสุรนารี และกลายมาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเมืองมากขึ้น เมื่อเพลงโคราชได้เข้ามามีชีวิตอยู่ในเมืองที่แวดล้อมด้วยวัฒนธรรมเมืองที่ได้รับอิทธิพลของระบบเศรษฐกิจแบบเงินตรา การพาณิชย์และธุรกิจเป็นเงื่อนไขที่สำคัญมากต่อการอยู่รอดของหมอเพลง เพลงโคราชจึงจำเป็นต้องปรับตัวในด้านต่างๆ ซึ่งการปรับตัวของเพลงโคราชสามารถพิจารณาได้ 2 ด้านใหญ่ๆ คือ การปรับตัวทางด้านวิถีชีวิตของเพลงโคราช และการปรับตัวทางด้านขนบและเนื้อหาการแสดง

การปรับตัวทางด้านวิถีชีวิตของเพลงโคราช จากการศึกษาพบว่า วิถีชีวิตของเพลงโคราชได้ปรับตัวไปในลักษณะที่เป็นเชิงพาณิชย์มากขึ้น กล่าวคือ ในปัจจุบันเพลงโคราชได้เข้าสู่ระบบธุรกิจโดยการก่อตั้งเป็นคณะเพลงและมีหน้าร้านเป็นที่ติดต่อรับงาน มีหัวหน้าคณะเป็นนายหน้าหรือโด้โหมารับงานและเป็นคนกลางที่ติดต่อระหว่างผู้ว่าจ้างกับหมอเพลง นอกจากนี้คณะเพลงโคราชมีการแข่งขันกันสูงขึ้น โดยการช่วงชิงกันครอบครองแหล่งรายได้ทั้งดงาม นั่นคือ การแข่งขันกันประมูลร้องเพลงสำหรับแสดงแก้มบน ๗ อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ซึ่งระบบประมูลที่ดำเนินโดยเทศบาลเมืองนครราชสีมาเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทาให้เพลงโคราชได้กลายเป็นธุรกิจการแสดงอย่างหนึ่ง

สำหรับการปรับตัวทางด้านขนบและเนื้อหาการแสดง ปัจจุบันเพลงโคราชแบบ
เดิมที่เล่นในงานบุญทั่วไป ได้ปรับตัวด้วยการประยุกต์ด้วยการนำเพลงลูกทุ่งประกอบ
เครื่องดนตรีอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาเล่นสลับช่วง เพลงโคราชประยุกต์นี้ได้เพิ่มการเต้นและการ
ร้องเพลงตามคำขอของผู้ชม ซึ่งการแสดงเพลงโคราชประยุกต์นี้หมอเพลงจะต้องใช้ทักษะ
ในการเต้นประกอบจังหวะเพลงและร้องเพลงลูกทุ่งเพิ่มขึ้น ในส่วนของเพลงโคราช
กับ การแสดงกับกันได้ลดขั้นตอนการแสดงลงเหลือเพียงไม่กี่ขั้นตอน ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะ
สมกับเวลาและอัตราค่าจ้างที่ตายตัว ประกอบกับการแสดงกับคนดูไม่ใช่องค์ประกอบที่สำคัญ
และการแสดงมิได้มีจุดประสงค์ที่เล่นเพื่อสนุก แต่ถือว่าเล่นให้ท้าวสุรนารีฟังเท่านั้น
ดังนั้น หมอเพลงจึงไม่ต้องใช้ทักษะในการเต้นสด เพียงสามารถท่องกลอนเพลงได้ก็
เพียงพอแล้ว

ด้วยเหตุนี้ หมอเพลงโคราชในปัจจุบันจึงมีบทบาทเป็นศิลปินอาชีพหรือผู้แสดง
มิใช่เป็นปัญญาชนท้องถิ่นเหมือนดังเดิม